

BO SANDELIN

Replik till Börjeson

Min artikel handlade om "läromedels-censuren och gymnasieböckerna i samhällsekonomi". Läromedelsnämndens sekreterare Bertil Börjeson tycker inledningsvis att jag i stället borde ha skrivit om orsakerna till att man i universitetsundervisningen i nationalekonomi tvingas börja från början. Det är ett ämne som sakert *också* vore värt en artikel, men Börjeson får acceptera att jag som skribent har rätt att själv välja ämne, och denna gång har jag valt ett där hans verksamhet råkar komma i kläm. Han får också acceptera att jag pekar på brister i läroböckerna utan att diskutera läroplanen. De brister som jag tagit upp är, med något undantag, brister *oavsett* vad som står i läroplanen (så länge den inte direkt föreskriver att man *skall* ge oriktiga sakuppgifter eller en oklar framställning).

Det jag skrev om själva granskningen kan sammanfattas i två punkter:

- Granskarnas (och nämndens) privata tyckande blir avgörande för vad som anses acceptabelt.
- Granskarna missar elementära sakfel, därför att de inte behärskar ämnet.

Börjeson koncentrerar sig på det senare påståendet. Man skall pröva objektiviteten, definierad som "saklighet och allsidighet", men det innebar inte, att sakfelen behöver vara relevanta eller att man skall göra en saktighetgranskning, hävdar han. Trots att han sitter som spindeln i natet vill han tydligen inte kännas vid fråga nummer 2 i den granskningsmall som granskarna skall följa. Frågan lyder: "Innehåller framställningen i det aktuella läromedlet några oriktiga sakuppgifter?"

Bo Sandelin är docent i nationalekonomi vid Göteborgs universitet.

Det är en rak och entydig fråga. Den återges i sin helhet i Hellzéns utlåtande om *Världen - vårt samhälle*, medan Hultén hänvisar till den medelst en tvåa. Ingen av dem observerar emellertid något av de elementära fel som jag gav exempel på.

Även i utredningen om läromedelsmarknaden (SOU 1980: 15) betonas saktighetkravet. Man skriver i samband med sin bedömning av den nuvarande förhandsgranskningen (s 40): "Till kriterierna på att ett läromedel är objektivt hör bla:

- korrekta sakuppgifter,
- balans och allsidighet,
- inga ställningstaganden till förmån för viss part i kontroversiella frågor."

Vill Börjeson hävda att inte bara jag utan dessutom författarna till SÖ:s granskningsmall liksom läromedelsmarknadsutredningen har missbedömt behovet av korrekta sakuppgifter?

Om det trots allt skulle förhålla sig så som Börjeson påstår, att granskarna inte behöver påpeka alla direkta sakfel, så kan man ju *i än högre grad än vad jag har gjort ifrågasätta nämndens existensberättigande*.

När Börjeson åberopar JO-utredningen i *Moment*-ärendet slår han i luften, liksom när han hänvisar till att granskningen är "formellt och juridiskt oantastlig från tryckfrihetssynpunkt." Jag har ingalunda hävdad att läromedelsnämndens verksamhet är olaglig! Min kritik gällde *lampligheten* av förordningarna över huvud taget samt de praktiska följder SÖ:s försök att tillämpa dessa förordningar fått! Börjeson tycks tro att om hans verksamhet följer lagar och förordningar finns det inget att kritisera. Han tycks aldrig ha ifrågasatt nyttan eller nödvändigheten av nämndens arbete och än mindre frågat sig om nämndens resurser skulle komma till bättre användning på annat håll.

"Nämnden kan alltså inte 'stoppa' några läromedel" säger Börjeson. Det är fel! Den skulle visserligen inte kunna hindra att förlagen tryckte och försökte sälja läromedel som nämnden underkänt till allmänheten eller som bredvidläsningsböcker i skolan. Men genom underkännande förbjuder man att en bok används som sk centralt läromedel, även om man i samtliga kommuner i hela landet skulle vara överens om att boken är överlägsen alla andra! Det är detta som är det intressanta.

"Inte heller kan granskningen 'försena utgivningen' " säger Börjeson vidare. Det är en lögn som är alltför grov för att passera. I utredningen om läromedelsmarknaden (SOU 1980: 15) fastslås just att "en negativ effekt av den nuvarande granskningen är att produktionstiden för centrala läromedel i samhällsorienterade ämnen förlängs med cirka fyra månader" (s 41). Tidsfördröjningen var ju en av de frågor som togs upp då behandlingen av *Moment*-ärendet JO-anmälades.

Jag blir upprörd över att Börjeson underkänner min beskrivning av *Moment*-ärendet och med obefogad hänvisning till utrymmesbrist smiter undan från att ge belägg. Att i en sådan situation påstå sig ha utrymmesbrist är prov på en oförskämd "debatteknik", som emellertid tillgrips alltför ofta då en debattör känner sig trampad på tårna men inte kan finna några sakliga invändningar. Min beskrivning är korrekt, vilket vem som helst kan kontrollera i handlingarna i ärendet.

Jag gläder mig åt att jag kunnat bidra med en för Börjeson uppenbarligen okänd hypotes om effekten av nämndens agerande, nämligen att den "avskräckt

många duktiga personer från olika discipliner från att ägna sig åt skolboks författande". Samtidigt blir jag bekymrad över att han, som *borde* ha ett grundmurat intresse för läroböckernas kvalitet, så lättvindigt försöker avfärda denna hypotes, trots att han själv aldrig tidigare tycks ha ägnat en tanke åt möjligheten av ett sådant samband.

Fråga tex författarna till *Moment*-seriens ekonomidelar! Den vanmakt de erfor inför nämndens oresonbara uppträdande gör att de inte längre känner sig lockade av skolboks författande. (Däremot har de fortsatt att göra läromedel för universitetsbruk, en verksamhet som utbildningsbyråkratin ännu inte lagt sin kalla hand över.) Den som är tillräckligt kvalificerad kan välja och vraka mellan många intressanta arbetsuppgifter, och vet han vad som kan drabba honom i läromedelsnämnden, är det troligt att han tvekar länge innan han ger sig på att skriva läroböcker för gymnasiet.

Låt mig nu sammanfatta: Om nämnden skall ha *något* positivt inflytande på läromedelskvaliteten måste man göra förlagen uppmärksamma på rena sakfel (vilket emellertid kräver ämneskunniga granskare), men för övrigt vara *betydligt* generösare än nu.

Den hållning som bla den ansvarige byrådirektören intar gör emellertid att man tvivlar på att läromedelsnämnden skulle kunna utvecklas till ett sådant "hjälpande" organ. Tills vidare måste därför mitt tidigare förslag stå kvar: Dra in läromedelsnämndens resurser! De skulle tex kunna användas för att upprätthålla ytterligare några klassavdelningar i en hårt drabbad skola.